

LOUIS-FERDINAND
CÉLINE

Călătorie la capătul
noptii

Traducere din limba franceză de
Maria Ivănescu

Notre vie est un voyage
Dans l'Hiver et dans la Nuit,
Nous cherchons notre passage
Dans le Ciel où rien ne luit
(*Chanson des Gardes suisses*, 1793)

E tare folositor să călătorești, asta îți stârnește imaginația. Restul e numai oboseală și decepție. Călătoria aceasta a noastră e în întregime imaginară. Iată forța sa.

Ea ține de la naștere până la moarte. Oameni, animale, orașe și lucruri, totul e imaginat. E un roman, nimic altceva decât o istorie închipuită. Littré o zice, el nu se înșală niciodată.

Și apoi, oricine e în stare să facă atâta lucru. E destul să închizi ochii.

Călătorie dincolo de viață.

Asta a-nceput așa. Eu nu spusese niciodată o vorbă. Nimic. Arthur Ganate m-a făcut să vorbesc. Arthur, un student, medicinist și el, un camarad. Ne întâlnim deci în Piața Clichy. Era după prânz. Vrea să-mi vorbească. Îl ascult. „Să nu stăm afară! mă îndeamnă. Să intrăm!“ Îl urmez. Poftim. „Afară, pe terasă, începe el să zică, e prea cald. Vino pe aici!“ Mai observăm atunci că nu era nimeni pe străzi din cauza căldurii, nici o mașină, nimic. Când e foarte frig, la fel, nu e nimeni pe străzi; tot el, chiar mi-aduc aminte, îmi zisese în privința asta: „Parizienii au mereu aerul că sunt ocupați, dar de fapt se plimbă de dimineața până seara; dovada, când nu e vreme bună de plimbare, prea frig ori prea cald, nu-i mai vezi, sunt toți înăuntru la o cafea cu lapte ori la un țap de bere. Asta-i! Secolul vitezei! cică. Da' de unde? Mari schimbări! ne îndrugă ei. Mie-mi spui? Nimic nu s-a schimbat cu adevărat. Se admiră între ei fără încetare și atât. Și nici asta nu-i o noutate. Vorbele ce s-au mai schimbat și nici ele prea mult! Două, trei, pe ici, pe colo, câteva vorbulițe...“ Tare mândri că făcuserăm să se audă aceste adevăruri utile, am rămas locului fermecați să privim femeile din cafenea.

A venit apoi vorba despre Președintele Poincaré, care inaugurase, tocmai în dimineața aceea, o expoziție de căței; și apoi din una în alta, despre ziarul *Timpul*, unde apăruse

știrea. „Poftim, ăsta zic și eu ziar, *Timpul!*“ mă sâcăie Arthur Ganate. „Nu-i găsești pereche când e să apere rasa franceză! — Și are mare nevoie, având în vedere că nici nu există!“, i-am răspuns eu ca să-i arăt că sunt documentat și ca să-i întorc vorba.

— Ba da! Există! Și încă ce frumusețe de rasă! stăruia el, poate chiar cea mai frumoasă din lume, încornorat să fie cel care se dezice! Și iată-l pornit să mă spurce. M-am ținut tare, bineînțeles.

— Nu-i adevărat! Rasa, cum îi zici tu, e numai această imensă adunătură de nenorociți în genul meu, urduroși, păduchioși, rebegiți care au eșuat aici terorizați de foame, de ciură, de bube și de frig, veniți învinși din cele patru colțuri ale lumii. N-au putut merge mai departe din cauza mării. Asta-i Franța și ăștia-s francezii.

— Bardamu, grăi el atunci grav și cu o anume tristețe, strămoșii noștri erau demni de noi, nu-i vorbi de rău!...

— Ai dreptate, Arthur, în privința asta ai dreptate! Dușmănoși și docili, batjocoriți, jefuiți, măcelăriți și mereu imbecili, erau demni de noi. Poți s-o mai zici o dată! Nu ne schimbăm! Nici ciorapii, nici stăpânii, nici păreriile, ori o facem atât de târziu, că nu mai merită osteneala. Ne-am născut fideli, de asta crăpăm noi ăștia! Soldați pe degeaba, eroi pentru toată lumea și maimuțe vorbitoare, cuvinte care îndură, noi suntem supușii Regelui Mizerie. El ne stăpânește! Când nu suntem prea cumiți, strânge... Îți pune unghia în gât, mereu, nu prea poți vorbi, trebuie să bagi de seamă dacă îți cu tot dinadinsul să mănânci... Pentru un fleac, te gătuie... Asta nu-i viață...

— Mai e și iubirea, Bardamu!

— Arthur, iubirea e infinitul pus la îndemâna cățeilor, și am și eu demnitatea mea! îi răspund.

— Uită-te la tine! Un anarhist! Ce să mai vorbim! Un șmecheraș în orice caz, tot ce e mai la modă în opinii, se vede de la o poștă.

— Mie-mi spui, sigur că sunt anarhist! Și cea mai bună dovadă e că am compus un soi de rugăciune răzbunătoare și socială despre care o să mai vorbim, o să-mi dai dreptate: *Aripile de aur!* Țsta-i titlul!... Și-i recit:

Un Dumnezeu care numără minutele și banii, un Dumnezeu disperat, senzual și grohăitor ca un porc. Un porc cu aripile de aur care se tăvăleşte peste tot cu burta-n sus, gata de îmbrățișat, el e stăpânul nostru. Să-l pupăm!

— Textulețul ăsta al tău nu rezistă în fața vieții, iar eu, în ceea ce mă privește, sunt pentru ordinea stabilită și nu-mi place politica. De altfel, ziua în care patria îmi va cere să-mi dau sângele pentru ea mă va găsi, desigur, fără zăbavă, gata să i-l dau. Iată ce mi-a răspuns.

Războiul tocmai se apropia de noi fără să ne dăm seama și în capul meu nimic nu era prea limpede. Această scurtă dar aprinsă discuție mă obosise. Și apoi mai eram și furios pe chelner pentru că mă luase drept milog, din cauza bacșișului. În cele din urmă, ca să terminăm, ne-am împăcat de tot, eu și cu Arthur. Eram de acord aproape în toate.

— E adevărat, ai dreptate în fond, am convenit eu, împăciuitor, la urma urmei ne aflăm cu toții pe o mare galeră, vâslim cu toții din toate puterile, n-ai să vii să-mi spui că nu-i așa!... De-am sta pe cuie chiar, de tras tot noi tragem! Și cu ce ne alegem din asta? Cu nimic! Numai cu lovituri de ciomag, mizerii, tromboane și alte mârșăvii. La muncă! zic

ei. Iar mai infectă decât orice e munca asta a lor. Jos în cale, abia trăgându-ne sufletul, puțind, șiroind de sudoare, noi, și iată-i! Sus pe punte, stăpânii, fără griji, pe genunchi cu frumoase femei trandafirii și trăsând a parfumuri. Ne urcă pe punte. Își pun pe cap pălăriile lor țilindru și zbiară la noi cam așa: „Bandă de hoituri, e război! Să-i luați în piept pe nemernicii de la bordul patriei nr. 2 și să le zburăți creierii! Haide, hai, aveți tot ce vă trebuie la bord! Toți în cor! Urlați cât vă ține gura, să se cutremure: «Trăiască Patria nr. 1!» Să se audă de departe! Ăla care va urla cel mai tare va primi medalia și mirul domnului Isus între ochi! Dumnezeii mamii voastre! Și apoi ăia care nu vor să crape pe mare pot oricând merge să crape pe uscat, chiar mult mai repede decât aici!“

— Chiar așa! mă aprobă Arthur, dispus să se lase mai ușor convins.

Dar să nu-ți crezi ochilor! Chiar prin fața cafenelei în care ne aflam, începe să treacă un regiment în frunte cu colonelul călare pe calul lui, și ce plăcut și plin de viață părea colonelul! Am țâșnit într-un salt de entuziasm.

— Mă duc să văd dacă-i așa! îi strig lui Arthur, și iată-mă plecat să mă angajez și încă în pas alergător.

— Dobitoc mai ești, Ferdinand! mi-o întoarse Arthur vexat, fără îndoială, de efectul eroismului meu asupra celor care ne priveau.

M-a supărat puțin că lua lucrurile astfel, dar asta nu m-a oprit. Mergeam la pas. „Aici sunt, aici rămân!“, mi-am zis.

— Să ne vedem cu bine, găgăuță! am mai avut timp să-i strig înainte de-a lua colțul împreună cu regimentul care își urma colonelul și fanfara. Exact așa s-a întâmplat.

Apoi am mers mult timp. Străzi nenumărate, mereu mai multe decât străbătusem, iar de prin case, civilii și nevestele lor ne încurajau și ne azvârleau flori de pe terasele cafenelelor, din fața gărilor, din bisericile pline. Patrioți mai erau! Și apoi au început să fie tot mai puțini, patrioții... Ploaia trecuse și încurajările au fost din ce în ce mai puține și apoi deloc, nici măcar una singură, pe drum.

Rămăseserăm așadar numai între noi? Unii în spatele celorlalți? Muzica s-a oprit. „Pe scurt, mi-am zis atunci, când am văzut ce întorsătură luau lucrurile, nu-i de glumă! Trebuie s-o iau de la capăt!“ M-aș fi tot întors. Dar, prea târziu! Închiseseră binișor poarta în urma noastră, civilii. Eram prinși ca șobolanii.

Odată ce-ajungi aici, aici rămâi. Ne-au urcat pe cai, apoi după două luni de mers călare, din nou pe jos. Probabil din cauză că era prea scump. În sfârșit, într-o dimineață, colonelul își căuta calul cu care ordonanța sa plecase, nu se știe unde, în vreun locșor, fără îndoială, unde gloanțele nu treceau chiar prin mijlocul drumului. Căci tocmai acolo ne-am instalat în cele din urmă, colonelul și cu mine, exact în mijlocul drumului, eu ținându-i registrul în care el consemna ordinele.

Depart, pe șosea, cât de departe se putea vedea, se zăreau două puncte negre, tot în mijloc, dar acestea erau doi nemți foarte ocupați să tragă în noi de mai bine de un sfert de oră.

El, colonelul nostru, știa poate pentru ce trăgeau acei oameni, nemții probabil că știau și ei, dar eu, eu cu adevărat habar n-aveam. Oricât de mult mi-aș fi scormonit memoria, nu țineam minte să le fi făcut ceva nemților. Fusesem întotdeauna foarte amabil și politicos cu ei. Îi cunoșteam într-un fel pe nemți, umblasem la școală cu ei, copil fiind, în împrejurimile Hanovrei. Vorbisem limba lor. Erau pe atunci o adunătură de cretini guralivi cu ochii spălăciți și vicleni ca ai lupilor; mergeam împreună să ne pipăim cu fetele, după ore, în pădurile de prin împrejurimi, unde mai și trăgeam cu

arbaleta sau cu pistolul pe care-l puteam chiar cumpăra cu patru mărci. Beam bere dulce. Dar de aici și până la a ne lua acum drept ținte, fără ca să stăm de vorbă mai întâi și chiar așa în mijlocul drumului, era o distanță, ba chiar o prăpastie. Prea mare diferența.

Pe scurt, războiul mi se părea tot ce putea fi mai de neînțeles. Nu putea să mai dureze.

Să se fi petrecut cu oamenii așa ceva atât de neobișnuit? Ceva ce eu să nu fi resimțit deloc. Poate că nu băgasem de seamă...

Sentimentele mele în ceea ce-i privea rămăseseră aceleași. Aveam cu toate acestea dorința să încerc să le înțeleg brutalitatea, dar și mai mult mi-aș fi dorit să plec, enorm, absolut, într-atât îmi apărea brusc totul ca efectul unei formidabile erori.

„Într-o poveste ca asta nu mai ai nimic de făcut decât s-o ștergi“, îmi ziceam, oricum...

Deasupra capetelor noastre, la doi milimetri, la un milimetru poate de tâmples, vibrau una după alta acele fire de oțel ademenitoare, pe care le trasează gloanțele ce vor să te ucidă, în aerul cald de vară.

Niciodată nu m-am simțit atât de inutil, printre toate aceste gloanțe și raze de soare. O imensă, universală batjocură.

Eu nu aveam decât douăzeci de ani pe atunci. Ferme pustii în depărtare, biserici goale și deschise, ca și cum țăranii plecaseră din aceste cătune peste zi, toți, la o sărbătoare în celălalt capăt al ținutului și ne încredințaseră cu încredere tot ce aveau, satul, căruțele cu hulubele în aer, câmpurile, curțile, drumul, copacii și chiar vacile, un câine cu lanțul lui, tot, ce mai. Ca să facem după voie orice am vrea în absența

lor. Frumos din partea lor! „Totuși, dacă nu erau plecați aiurea! — îmi ziceam — dacă ar mai fi fost lume pe aici, nu ne-am fi purtat desigur atât de nerușinat! Atât de urât! N-am fi îndrăznit în fața lor!“ Dar nu mai era nimeni să ne supravegheze! Numai noi, ca niște însurăței care fac prostii când toată lumea e plecată.

Și mă mai gândeam (în spatele unui copac) c-aș fi dat mult să-l văd cu ochii mei pe Déroulède, de care mi se vorbise atâta, să-mi explice el cum făcea când primea un glonț în vintre.

Nemții ghemuiți în drum, încăpățânați și sâcâitori, trăgeau prost, dar se pare că aveau gloanțe destule, hambare pline fără îndoială. Cu siguranță, războiul nu era pe sfârșite! Colonelul nostru, ce să vă spun, dădea dovada unui curaj nebun! Se plimba drept prin mijlocul drumului și apoi de-a lungul și de-a latul, printre traiectorii, atât de firesc, de parcă ar fi așteptat un prieten pe peronul gării, doar ceva mai nerăbdător.

Trebuie să vă spun de la început că eu n-am putut suferi satul niciodată, l-am găsit întotdeauna trist, cu noroaiele lui care nu se mai sfârșesc, cu casele din care oamenii lipsesc mereu și cu drumurile sale care nu duc nicăieri. Și dacă mai adăugăm și războiul, chiar că nu mai era de stat. Vântul se pornise violent și, de pe amândouă părțile taluzului, plopii își amestecau rafalele frunzelor cu zgomotele seci care veneau dincolo spre noi. Acești soldați necunoscuți nu ne nimereau niciodată, dar tot înconjurându-ne cu mii de morți, parcă ne-ar fi îmbrăcat cu ei. Nu îndrăzneau să mă mișc.

Și colonelul era deci un monstru! Eram acum sigur, mai rău decât un câine, nu-și putea imagina nici chiar propria-i

moarte! Îmi dădeam seama în același timp că trebuie să fie mulți ca el în armata noastră, curajoși, și apoi tot atâția în armata adversă, fără îndoială. Cine știe câți? Unu, doi, mai multe milioane poate cu totul? Aici frica mea devenea panică. Cu asemenea ființe imbecilitatea asta infernală putea să continue la nesfârșit... De ce să se fi oprit? Niciodată n-am simțit mai implacabilă sentința oamenilor și a lucrurilor.

Oi fi deci singurul laș de pe pământ? mă gândeam. Și cu ce groază!... Pierdut printre două milioane de nebuni eroici, dezlănțuții și înarmați până în dinți? Cu căști, fără căști, fără cai, pe motociclete, urlând, în mașini, șuierând, tiraliori, complotiști, zburând, în genunchi, săpând, pitindu-se, țopăind pe cărări, detunând, izolați pe pământ ca într-o celulă, pentru a distruge totul, Germania, Franța și Continentele, tot ce respiră, să distrugă, mai turbați decât câinii, adorându-și turbarea (ceea ce câinii nu fac niciodată), de o sută, de o mie de ori mai turbați decât o mie de câini și de tot atâtea ori mai vicioși. Ne stătea de minune! Fără doar și poate, mă gândeam, mă înrolasem într-o cruciadă apocaliptică.

Nu cunoști Oroarea cum nu cunoști voluptatea înainte de a o gusta. Cum aș fi putut bănui această oroare când părăsisem Piața Clichy? Cine ar fi putut prevedea, înainte de a intra cu adevărat în război, tot ce ascunde eroicul suflet murdar și lănced al oamenilor? Acum eram prins în această goană în masă, spre crima colectivă, spre foc... Totul venea din adâncuri spre noi și acum ne ajunsese.

Colonelul nu se clintise din loc, îl priveam primind, pe taluz, scrisorelele generalului pe care le rupea apoi în bucățele, după ce le citea fără grabă, între gloanțe. Nici una nu conținea

ordinul de a opri această grozăvie? Nu i se spunea deci de sus că era o confuzie? O oribilă eroare? O neînțelegere? Că se înșelaseră? Că ceea ce voiseră să facă erau numai niște simple manevre de amuzament și nu asasinate! Dar nu! „Continuă, colonele! Ești pe calea cea bună!“ Iată, fără îndoială, ce-i scria generalul des Entrayes, de la divizie, șeful nostru al tuturor, de la care primea un plic la fiecare cinci minute, printr-un agent de legătură pe care frica îl făcea de fiecare dată mai verde și mai cufurit. Aș fi putut să-mi fac un frate într-ale fricii din băiatul acesta! Dar numai timp de fraternizat nu era atunci.

Deci nici o eroare? Să tragem așa unii în alții, chiar fără să ne vedem, nu ne era prin urmare interzis! O puteam face fără teama de a fi pedepsiți. Dimpotrivă, chiar era un lucru aprobat, încurajat fără îndoială de oamenii serioși, ca tragerea la sorți, logodna, vânătoarea cu câini!... Nimic de zis. Descoperisem dintr-odată războiul în întregime. Eram dezvirginat. Trebuie să fii singur în fața lui, fir-ar el al dracului, cum eram eu în momentul acela, pentru a-l privi drept, pe toate fețele. Se aprinsese războiul între noi și cei din față, și acum ardea! Ca un curent între doi cărbuni ai unui arc voltaic. Și cărbunele nu era pe terminate! Toți vom trece pe aici, colonelul și ceilalți, oricât de șmecher părea el să fie, și hoitul lui nu va face mai multe parale decât al meu când curentul din față îi va trece printre umeri.

Există multe feluri de a fi condamnat la moarte. Ah! cât n-aș fi dat în acel moment să fiu în închisoare și nu aici, tâmpitul de mine! Să fi furat, de exemplu, când era încă atât de ușor, prevăzător, ceva, undeva, cât mai era timp. Nu te gândești înainte la nimic! Numai din închisoare poți ieși viu, nu și din război. Restul, vorbe.

Dacă aş mai fi avut timp, dar nu mai aveam! Nu mai era nimic de furat! Cât ar fi fost de bine într-o închisoare tihnită, îmi ziceam, pe unde nu vâjâie gloanţele! Nu vâjâie niciodată! Ştiam una gata pregătită, caldă, la soare! O văd ca-n vis, cea de la Saint-Germain, atât de aproape de pădure, o cunoşteam bine, treceam adesea pe acolo, altădată. Cum te mai schimbi! Eram un copil pe atunci, mi-era frică de închisoare. Asta pentru că nu-i cunoşteam bine pe oameni. N-o să mai cred niciodată în ceea ce spun oamenii, în ceea ce gândesc. Numai de ei trebuie să-ţi fie frică, mereu.

Cât timp ar trebui să dureze delirul ca să se oprească epuizaţi, în sfârşit, aceşti monştri? Cât timp poate să dureze o asemenea criză? Luni? Ani? Cât? Poate până la moartea lumii întregi, a tuturor nebunilor? Până la ultimul? Şi pentru că evenimentele luau această întorsătură disperată, m-am hotărât să joc totul pe o carte, să încerc ultimul demers, supremul, să încerc eu, de unul singur, să opresc războiul! Măcar în colţişorul unde mă aflam.

Colonelul se plimba la doi paşi. Am vrut să-i vorbesc imediat. N-o făcusem niciodată. Era momentul să îndrăznesc. În punctul în care ne aflam nu puteam pierde nimic. „Ce doreşti?“ m-ar fi întrebat el, îmi închipuiam, foarte surprins bineînţeles, de curajoasa mea intervenţie. I-aş explica atunci lucrurile aşa cum le înţelegeam eu. S-ar vedea ce crede el însuşi despre asta. Totul în viaţă e să te lămureşti. În doi poţi mai bine decât de unul singur.

Eram gata să fac acest demers decisiv când, exact în acelaşi moment, se îndreptă spre noi în pas alergător, sfârşit, deşelat, un dragon (cum li se zicea pe atunci) cu casca în mână, ca Belizarie, tremurând şi plin de noroi, cu faţa şi mai

verde decât a celui alt agent de legătură. Bâiguia și părea cuprins de un rău ciudat, acest dragon, parcă ieșit din mormânt și căruia îi venea mereu să verse. Nu-i plăceau nici lui gloanțele, acestui strigoi? Le presimțea ca și mine?

— Ce-i? îl opri net colonelul, brutal, deranjat, aruncându-i strigoiului o privire de oțel.

Să-l vadă așa pe neisprăvitul ăsta de dragon într-o ținută atât de puțin reglementară și cufurindu-se tot de frică, îl înfuria pe colonelul nostru peste măsură. Lui nu-i plăcea deloc frica. Era evident. Și apoi cu casca aceea în mână, mai ales, ca o pălărie melon, putea face mult rău regimentului nostru de atac, un regiment care se avânta în război. Părea că-și face intrarea, salutând, el, dragonul fără cal, războiul.

Sub această privire reprobatoare, mesagerul clătînându-se își luă poziția pe loc repaus, reglementară, cu degetele mici pe cusătura pantalonilor, cum se cade în acest caz. Șovăia astfel țepăn pe taluz. Transpirația îi curgea de-a lungul gâtului și maxilarele îi tremurau atât de tare că scoatea din pricina asta scurte schelălăituri ca un cățel care visează. Nu puteai să-ți dai seama dacă voia să ne vorbească sau chiar plângea.

Nemții noștri ghemuiți la capătul drumului își schimbau în acel moment instrumentele. Își continuau acum prostiile la mitralieră; scuipeau din ea un fel de pachete mari de chibrituri și în jurul nostru zburau imediat roiuri de gloanțe turbate, înțepătoare ca viespile.

Omul reuși în cele din urmă să scoată pe gură ceva articulat.

— Sergentul de cavalerie Barousse a fost ucis o clipă mai înainte, domnule colonel, zise dintr-o suflare.